

14. Чеснов Я.В. Кинесика и жесты // Лекции по исторической этнологии. – М., 1988. – С.233 – 248.
15. Чистякова М.И. Психогимнастика / Под ред. М.И. Буянова. – 2-е изд. – М.: Просвещение «Владос», 1995. – 160 с.
16. Шахнарович А.М. Семантика детской речи: (Психолингвистический анализ): Дисс...д-ра филол. наук. – М., 1985. –250с.
17. Шаховская С.Н. К проблеме невербального общения детей с нарушениями речи // Актуальные проблемы специальной педагогики и специальной психологии: тезисы докладов / Под ред. Н.М. Назаровой – М., 1999. – С.157 – 158.
18. Шипицына Л.М. Развитие навыков общения у детей с умеренной и тяжелой умственной отсталостью: Пособие для учителя. – СПб.: Изд-во «Союз», 2004. – 336 с.
19. Шкловский В.М., Визель Т.Г. Восстановление речевой функции у больных с разными формами афазии. – М.: «Ассоциация дефектологов», В.Секачев, 2000. – 96с.
20. Шкловский В.М., Визель Т.Г., Боровенко Т.Г. О возможности использования невербальных символических уровней коммуникации у больных с афазией. // Дефектология. – 1982. - №2. - С.3 – 10.
23. Bliss C.K. (1965) Sumantografy (Blissimbolics). 2nd ed. Sydney, Australia: Sumantografy (Blissimbolics) Publication.

ДК [37.013.42:376] (043.3)

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ БАТЬКІВ
ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З ПРОБЛЕМАМИ ЗДОРОВ'Я**

Макаренко І. В.

В статті висвітлюються питання організації медико-педагогічної підтримки батьків дітей раннього віку з проблемами здоров'я на прикладі розробленої комплексної програми „Щаслива родина”.

В статье рассматриваются вопросы организации медико-педагогической поддержки детей раннего возраста с проблемами здоровья на примере разработанной комплексной программы „Счастливая семья”.

This article is devoted to the problem of medical and education support of parents who have the young age children with different problems.

Ключові слова: медико-педагогічна підтримка, комплексна програма, соціалізація, ранній вік, семья, медико-педагогічна технологія.

Ключевые слова: социально-педагогическая поддержка, комплексная программа, социализация, ранний возраст, семья, медико-педагогическая технология.

Key words: child of early age with the special needs, medical and pedagogical support, parents, grow up activity, family, social institutions, medical and pedagogical technology.

Необхідність забезпечення демократизації дитячого життя, поширення юридичних свобод вимагає пошуку нових механізмів сприяння успішній соціалізації дітей на початкових етапах життя [5, с. 3-25]. Особливого значення проблема соціалізації набуває стосовно дітей раннього віку з проблемами здоров'я, оскільки розв'язання завдань гармонізації суспільних та особистісних інтересів таких дітей, визначення їхніх майбутніх соціальних перспектив лягає переважно на плечі сім'ї, батьків.

Такі сім'ї потребують різнобічної педагогічної підтримки. Адже батьки, у яких народилася дитина з особливими потребами, переживають кризу, перебувають у ситуації морально-духовної травми, пов'язаної з невизначеністю соціального статусу дитини, відчуттям дисгармонії власного особистісного стану й водночас педагогічної бездіяльності за відсутності чіткої програми реабілітації стану дитини, цілеспрямованих дій, скерованих на забезпечення її подальшого життя [7, с.51].

Проблема соціально-педагогічної підтримки сімей не є новою, вона має глибокі історичні корені. Так, провідні ідеї виховання, розвитку та соціалізації дітей в умовах родинного та суспільного виховання були визначені ще класиками педагогіки Я. Коменським, Н. Крупською, А. Макаренком, Й. Песталоцці, В. Сухомлинським, К. Ушинським та ін. Різні аспекти соціально-педагогічного супроводу сім'ї знайшли втілення в працях Д. Ельконіна, З. Зайцевої, М. Лісіної, Р. Мухамедрахимова, О. Стребелевої, І. Трубавіної та ін.

В Україні соціально-педагогічні аспекти виховання дитини досліджують такі вчені та практики, як: В. Андрущенко, А. Астахова, О. Безпалько, І. Бех, Н. Бугаєць, І. Зверева, І. Зязюн, А. Капська, В. Панок, І. Пінчук, В. Семиченко та ін. Проблема соціально-педагогічної роботи з дітьми з особливими потребами теоретично й практично розробляється А. Капською, Н. Красновою, І. Пінчук, В. Тесленком, С. Харченком та ін.; проблеми ранньої соціалізації дітей дошкільного віку досліджують В. Абраменкова, А. Богуш, Н. Головіна, В. Кудрявцев, С. Курінна, І. Печенко, Д. Фельдштейн та ін.; проблеми лікувальної педагогіки раннього й дошкільного віку розробляють О. Мастюкова, Н. Жукова та ін.; зміст соціальної роботи з сім'єю — Г. Багаєва, Т. Ісаєва та ін. Отже, констатуючи суттєвий внесок учених у розробку загальних основ проблеми виховання дітей на ранніх етапах соціалізації, відзначимо, що цілеспрямованого дослідження питання соціально-медичної підтримки батьків дітей

раннього віку з проблемами здоров'я не проводилося. Водночас соціальна потреба в інноваційній організації роботи з батьками загострилася, виявилася її недостатня науково-теоретична розробленість у теорії й практиці соціальної педагогіки за наявності передумов для її розв'язання. Усе це зумовило вибір **теми нашого дослідження**: „Особливості організації соціально-педагогічної підтримки батьків дітей раннього віку з проблемами здоров'я”.

Об'єкт дослідження: сім'я з дітьми раннього віку з особливими потребами.

Предмет дослідження: технологія соціально-педагогічної підтримки батьків дітей раннього віку з особливими потребами.

Мета дослідження: розробити та експериментально перевірити ефективність технології соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливими потребами.

Враховуючи мету дослідження, нами було розроблено комплексну програму соціально-педагогічної підтримки батьків і дітей раннього віку з проблемами здоров'я „Щаслива родина”, розраховану на співробітництво сім'ї та соціальних інститутів в умовах реабілітаційного центру на один рік. Програму складено з 4 етапів: I етап – організаційно-пропедевтичний; II етап – діагностичний; III етап – компенсаторно-корекційний; IV етап – контрольний-підсумковий. На кожному етапі визначено: мету, зміст, напрями роботи (соціально-медичний, соціально-педагогічний та соціально-психологічний), форми діяльності та здійснено прогнозування очікуваного результату. Вважаємо за доцільне детально розглянути соціально-медичний напрям кожного з етапів програми, як один з головних напрямів в системі соціально-педагогічної підтримки батьків дітей першого року життя.

Перший етап — організаційно-пропедевтичний

Мета етапу — встановити емоційно-психологічний контакт з батьками дітей раннього віку з проблемами здоров'я, дати батькам первинну інформацію про стан психофізичного здоров'я дитини й можливі варіанти соціально-педагогічної підтримки сім'ї.

Соціально-медичний напрям роботи:

— інформованість подружжя про стан здоров'я один одного;

— знання впливу шкідливих факторів на здоров'я майбутньої дитини (приймання під час вагітності антибіотиків, радіаційне опромінення, отруєння хімічними речовинами, куріння, пияцтво, алкоголізм, наркоманія та несприятливі умови праці);

— знання, уміння орієнтування матері в якості здоров'я новонародженого та його оцінці за шкалою Апгар;

Апгар;

— комплексна оцінка з визначенням групи здоров'я новонародженого;

— розуміння батьками стану психофізичного здоров'я дитини;

— отримання кваліфікованої медичної допомоги з організації побуту і проведення санітарно-гігієнічних і лікувально-оздоровчих заходів;

— співробітництво сім'ї й фахівців медичних закладів.

II етап — діагностичний

Мета етапу: виявити соціально-психологічний статус сім'ї та мікросоціальні умови виховання дітей раннього віку, стан психофізичного здоров'я дитини й вид порушення розвитку та характер ставлення сім'ї до дитини, її реабілітаційну активність і рівень батьківської мотивації відносно співпраці з корекційно-освітніми закладами.

Соціально-медичний напрям роботи:

— комплексне медико-генетичне обстеження і консультування батьків у спеціалізованих медичних закладах;

— комплексне медичне обстеження дитини: збір анамнестичних даних про стан у період вагітності, проходження пологів, стан розвитку дитини з урахуванням антропометричних даних, висновки педіатра, невролога, хірурга, офтальмолога й сурдолога (за потребою);

— інформованість подружжя про стан здоров'я дитини та встановлений діагноз.

III етап — компенсаторно-корекційний

Мета етапу: здійснити адекватний, ефективний психолого-педагогічний супровід сім'ї дитини з порушеннями розвитку у соціально-медичному, соціально-педагогічному й соціально-психологічному напрямках.

Соціально-медичний напрям роботи:

— реалізація нового ставлення до дитини, адекватна адаптація сім'ї до її стану здоров'я, активний пошук шляхів і можливостей і джерел медичної допомоги, активізація потенціалу батьків у розвитку й оздоровленні дитини у нестандартних, відмінних від загальноприйнятих сімейних умов;

— формування реабілітаційної культури сім'ї, її медичної складової, зокрема когнітивного компоненту, шляхом конструктивного підходу до здобування знань із різних галузей медичної науки та практики (медико-біологічні, гігієнічні,

соціально-правові, психотерапевтичні), що сприяють реабілітації стану здоров'я матері й батька та організації реабілітаційної допомоги дитині в спеціалізованих медичних закладах, уявлення про її мету і про свою роль у ній;

— активізація соціокультурної взаємодії батьків і фахівців на засадах партнерства у процесі реабілітації психофізичного здоров'я дитини, реалізації особистісно зорієнтованого підходу до дитини, комплексності й системності зусиль сім'ї та фахівців-медиків в умовах реабілітаційного центру й інших медичних закладів (поліклініки, диспансери, дитячі санаторії);

— залучення батьків до оволодіння окремими лікувальними навичками і прийомами: надання першої медичної допомоги, масажу, ЛФК, загартовування, психотерапії, раціонального харчування, режиму дня, контролю за станом розвитку дитини з урахуванням антропометричних даних з метою здійснення неперервного реабілітаційного процесу в умовах сім'ї з участю фахівців;

— інформованість про профілактику можливих захворювань дитини за двома напрямками: імунізації (щеплення БЦЖ, АКДС – 4 щеплення, АДС – 3 щеплення) та протиепідемічні заходи в комплексі в домашніх і поліклінічних умовах;

— усвідомлення нового соціального статусу сім'ї, забезпечення умов для розвитку та здійснення профілактичних заходів щодо власного здоров'я та стилю життя: консультування у фахівців, сеанси психотерапії.

IV етап – контроль-підсумковий

Мета етапу: здійснити диференційований підхід до визначення умов оптимального психолого-педагогічного супроводу сім'ї та дитини раннього віку з порушеннями розвитку у наступній віковій фазі й соціально-педагогічному ступені неперервного освітньо-розвиваючого простору на основі взаємодії реабілітаційно-медичних і корекційно-освітніх закладів.

Соціально-медичний напрям роботи:

– залучення батьків до процесу умовно-підсумкової оцінки результативності виконаної індивідуальної реабілітаційної програми дитини раннього віку на основі взаємодії батьків, дитини і фахівців-медиків різного профілю по забезпеченню реабілітації стану здоров'я матері й батька та організації реабілітаційної допомоги дитині в умовах реабілітаційного центру й інших медичних закладів (поліклініки, диспансерів, дитячих санаторіїв);

– інформованість батьків про власний стан й стан здоров'я дитини в наявний період та диференційований підхід щодо надання медичної допомоги відповідно до віку та групи здоров'я дитини;

– усвідомлення нового соціального статусу дитини й забезпечення умов для розвитку та здійснення профілактичних заходів щодо власного здоров'я та дитини.

Таким чином, аналіз діяльності батьків дітей раннього віку з проблемами здоров'я дає можливість зробити висновок, що батьки, залучені до програми соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливими потребами „Щаслива родина”, які старанно її виконували протягом чотирьох етапів, набули теоретичних знань і практичних умінь стосовно власної дитини. Це дає змогу сподіватися, що розробка індивідуально скоригованої освітньої програми на подальших етапах реабілітаційної роботи з дитиною в наступній віковій фазі, розробка індивідуальної реабілітаційної програми розвитку разом з медичними фахівцями, психологами та педагогами мінімізує реальні проблеми сім'ї та сприятиме успішній соціалізації дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Богуш А. М. Дитинство в сучасному освітньому просторі : зб. наук. пр. [адреса досвіду: НВК „Надія”] / А. М. Богуш. – Одеса : ПНУ АПНУ, 2003. – 12 с.
3. Зверєва І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / І. Д. Зверєва. – К., 1999. – 39 с.
4. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю : навч.-метод. посіб. / А. Й. Капська. – К. : УЦДССМ, 2001. – 220 с.
5. Конвенція про права дитини // Інформаційний зб. Мін. освіти України. — 1995. — № 9. — С. 3-25.
6. Кожевникова Е. В. Санкт-Петербургская программа „Абилитация младенцев” – первая в России программа раннего вмешательства / Е. В. Кожевникова, Р. Ж. Мухамедрахимов, Л. А. Чистович // Педиатрия. – 1995. – №4. – С. 112 – 113.
7. Мастоюкова Е. М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Е. М. Мастоюкова, А. Г. Московкина; под ред. В. И. Селиверстова. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 408 с.